

Nr 2.

Ankom till riksdagens kansli den 16 februari 1917 kl. 12 m.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om upphävande av pastors självskrivenhet såsom ordförande å kyrkostämma.

Närvarande: Herrar Edén, Clason, Hellberg, Karl Johan Ekman, von Geijer, von Mentzer, Stadener, von Bahr, von Zweigbergk, Kunze, Oscar Olsson, Larsson i Västerås, Räf, Beckman, Kropp, Sterne, Magnusson i Kalmar, Karlsson i Mo, Andersson i Höckerum och Bogren.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 24, har herr *Widlund* hemställt, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till lagändringar i ändamål, att pastors självskrivenhet såsom ordförande i kyrkostämma må upphöra».

Till stöd för sin hemställan har motionären anfört följande:

»Vid flere olika tillfällen hava till riksdagen avlåtits motioner, avseende att åstadkomma förslag till ändringar i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd av den 21 mars 1862, i ändamål att pastors självskrivenhet såsom ordförande i kyrkostämma måtte upphöra. Redan år 1870 motionerade herr A. W. Uhr härom, och sedan dess har motion i ärendet åter avgivits med olika tidsmellanrum. Då undertecknad upptog saken och till 1912 års riksdag första gången framförde densamma i motion 131, ställde sig konstitutionsutskottet särdeles välvilligt till motionen och anhöll i sitt utlåtande, att riksdagen måtte besluta om skrivelse till Kungl. Maj:t i enlighet med vad som föreslogs. Vid be-

handling i kamrarna den 20 april uttalade sig bland andra herr Persson i Tofta i andra kammaren *dels* framhållande en del omständigheter, påvisande att pastors självskriften såsom kyrkostämmas ordförande *kan* föranleda till vissa mindre lämpliga anordningar beträffande sättet för stämmornas hållande, *dels* föredrogs ett stämmoprotokoll, givande vid handen att pastors självskriften som kyrkostämмоordförande ej alltid är lämplig. Dåvarande herr vice talmannen frih. Bonde framhöll, att det vore av avsevärt större betydelse, att församlingen erhöles goda prästmän i kyrkligt hänseende än goda ordförande eller expeditionsmän. Talarren påvisade tillika, att om pastor befriades från ordförandeskap, skulle han bliva mera obunden och kunde kraftigare deltaga såväl i debatten som i ärendens behandling. Att pastor erhållit självskriften ställning såsom kyrkostämмоordförande hade berott på de förhållanden, som varit rådande vid tiden för förordningens utgivande. Nu vore tiderna och förhållandena annorlunda, och lämpliga ordförande kunde nästan överallt erhållas. Herr Jansson i Djursätra yttrade bland annat: » — — — Lika litet kan jag förstå, att man behöver betrakta den som ett misstroende-votum mot prästerskapet, utan är det ju helt enkelt en allmän fråga, som avser att vara till nytta för den kyrkliga kommunens samfälligheter. Det är bara fråga om att finna lämpligaste personen för ett visst uppdrag, en viss befattning. — — — Således är det icke sagt, att kyrkostämman icke skulle välja honom om han är en duglig person, utan förslaget innebär blott den möjligheten, att, där det visat sig, att pastorn i följd av sjuklighet eller andra förhållanden icke är lämplig att vara ordförande i kyrkostämma, det då skall stå församlingen fritt att få en annan person, som är lämplig; och för att undvika att reformen blir stötande, innebär förslaget att självskriften skall upphöra, d. v. s. att i alla församlingar skola sådana val ske, antingen prästen är duglig och lämplig eller motsatsen, och däri ligger väl intet förnedrande för prästerskapet. Jag kan därför ej förstå annat, än att motionen åsyftar införandet av god ordning, något som vi borde och kunde vara med om allesamman — — —.»

Vid behandlingen i första kammaren yttrade bland annat herr Hagström: » — — — Min visshet grundar sig därpå, att det nuvarande samhället icke gärna kan förlika sig med självskriften principen, en princip som också står illa tillsammans med självstyrelsens princip. Denna självskriften princip verkar ju också såsom ett obehörigt förmynderskap, den uppväcker reaktion och den verkar så att man gärna vill bli den kvitt; såsom belysande exempel härpå ber jag att få erinra om de stridig-

heter, som på sin tid förekommo med anledning av överståthållarens självskrivnenhet såsom ordförande i Stockholms stadsfullmäktige. Dessa stridigheter känna vi till. De ledde slutligen därhän att överståthållarens självskrivnenhet avskaffades. Jag undrar om det finnes någon i denna kammare, som skulle vilja vara med om att åter införa nämnda ordning, vilken dock på sin tid ansågs vara så naturlig och nödvändig. — — —» Vice talmannen, herr Billing, som ansåg motionen vara mera en partisak än en fråga av reell betydelse, talade mot densamma.

Man kan, måhända ej utan skäl, påstå att sådana händelser icke inträffat, som nödvändiggöra ett steg i den riktning motionen syftar. Även om så synes vara fallet, torde detta måhända mera bero därpå, att en noggrannare och mera ingående undersökning av dessa förhållanden icke ägt rum. Om man, i stort sett, kan anse att anmärkningar ej förefinnas, så torde dock härmed ingalunda vara bevisat att allt är som sig borde på alla håll. Det är bekant, att tjänsten dels uppehålls av äldre prästmän, dels av unga vikarierande eller biträdande, och att i båda fallen kvalifikationerna för ordförandeposten väl kunna lämna övrigt att önska. Härmed är ej sagt att personerna i sig själva äro odugliga, utan kunna helt andra skäl, såsom hög ålder o. d. eller, varför icke, en viss subjektivitet vid ärendenas behandling, som icke lämpligen låter förena sig med ordförandeskapet, vara orsaker härtill. Exempel härpå saknades ej heller vid föregående motions behandling i första kammaren, där herr Hellberg bland annat gent emot herr vice talmannen, herr Billing, yttrade: »— — — Ty det lär herr vice talmannen icke kunna förneka, att många fall förekommit, där prästerna varit olämpliga som kyrkostämмоordförande. — — — Äjo, de äro rätt många. Prästerna kunna vara olämpliga som ordförande på olika sätt. De kunna sakna naturlig fallenhet och begåvning. Utskottets ordförande har t. ex. berättat, att han såsom patronus tillsatte en rad av präster och att bland dessa — de voro icke så många — funnits åtskilliga för övrigt hyggliga män och duktiga i sin prästerliga gärning, men omöjliga som ordförande. De kunna också vara omöjliga på ett annat sätt, de äro nämligen ibland benägna att driva igenom sin egen vilja mot församlingens. Då skriva de sina protokoll icke som det beslutats, utan mer eller mindre efter sin önskan — — —» Herr Hellbergs yttrande blev ej heller av herr vice talmannen eller någon annan i kammaren motsagt.

Andra kammaren biföll utan votering utskottets hemställan, under det första kammaren avlog med 56 röster mot 44.

Även torde konsekvensen numera väl fordra ett dylikt steg. Av

1913 års riksdag beslöts nämligen sådan ändring i förordningen av 21 mars 1862 om kommunalstyrelse på landet, att ordinarie kommunalstämma i december månad äger besluta om, att följande års ordinarie stämmor skola hållas på sön- eller helgdag, eller utsätta vissa bestämda dagar för dessa stämmor, — en befogenhet, som förut tillkommit kommunalstämmas ordförande ensam. Dessliques beslöts, att kommunalstämma äger förordna om tillkännagivande av efterföljande stämmor i tidningarna, och skall, förutom i de tidningar, som av stämmans majoritet förordats, likaledes tillkännagivande göras i sådan tidning, som förordats med minst en tredjedel av de avgivna rösterna.

Av 1916 års riksdag beslöts, med anledning av den av herr Vennerström väckta motion nr 56 angående förändring av § 12 i Kungl. Förordningen den 21 mars 1862 om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd, och vilken motion konstitutionsutskottet enhälligt tillstyrkt, enahanda bestämmelser angående kyrkostämmas tillkännagivande. Dessa beslut, av vilka det senare tydligen är en logisk följd av det förra, framhäva med all önskvärd tydlighet, att såväl konstitutionsutskottet som riksdagen funnit det förenligt med självstyrelsens principer att på vederbörande stämmor överflytta den befogenhet, som förut legat endast i ordförandes händer. Att under dessa förhållanden bibehålla förordningen om ordförandes självskrivnenhet står synbarligen i konflikt med utvecklingen på ifrågavarande område.

Det huvudsakliga skälet för den år 1862 utfärdade Kungl. Förordningen torde numera kunna sägas hava, praktiskt taget, upphört att existera. Även ett par andra synpunkter torde böra framhållas. Då pastor förberett de ärenden, som skola föreläggas kyrkostämma, och han givetvis på grund därav är fullt insatt i ärendena, är det naturligen av allra största vikt, att han fritt och otvunget må få yttra sig över desamma i debatten utan att hindras av de band, ordförandefunktionen pålägger honom, band, vilka, om han vill noga följa parlamentariska seder och bruk, tvinga honom till så gott som fullständig tystnad i fråga om själva den sakliga behandlingen. Dessutom är, som förut framhållits, icke meningen att *beröva pastor rätten* till ordförandeskap, han är lika valbar som varje annan stämmodeltagare, och jag förmodar, att pastor alltjämt i stor utsträckning kommer att bibehålla ordförandeplatsen, utan endast att hans egen eller andras önsknings i fråga om stämmans ledning vid varje tillfälle fullt och helt respekteras. Förutom dessa skäl finnes även ett, som, ehuru lyckligtvis mera sällsynt, dock kan vara av tillräckligt stor betydelse. Möjligheten är icke utesluten, att pastor av en eller annan

anledning kan komma att stå på mindre god fot med några församlingsbor. I medvetande härom måste det förefalla honom pinsamt att på grund av en mer än femtioårig förordning tvingas att intaga ordförandeplassen, då han måhända själv helst skulle föredraga att försvara sin ståndpunkt eller att förhålla sig passiv. Ytterligare må anföras, att det expeditionella arbetet, som ålägges honom i egenskap av ordförande i kyrkostämma, i vissa fall kan inverka hindrande på hans verkliga uppgift.

Av vad som anförts, torde sålunda med tydlighet hava framkommit, att det, som i motionen åsyftas, ingalunda är av den art, att riksdagen kan anses hava tillräckliga skäl att motsätta sig detsamma, utan fastner genom beslut i motionens riktning konsekvent fullföljer förändrandet till modernare former av föråldrade bestämmelser. Mitt återupptagande av motionen under dessa förhållanden är sålunda i full överensstämmelse med riksdagens förut härvidlag vidtagna åtgärder.»

Såsom av motionären påpekats, hava vid flera föregående riksdagar *Historik.* motioner väckts angående upphävande av pastors självskrivenhet som ordförande vid kyrkostämma.

Vid 1870 års riksdag yrkade herr A. W. Uhr i en inom andra kammaren avgiven motion bland annat, att kyrkoherdes eller hans ställföreträdarens självskrivenhet såsom ordförande i kyrkostämma skulle upphöra. Till stöd härför framhöll motionären, att andligt-kyrkliga ärenden nästan aldrig förekomme å kyrkostämma utan gemenligen blott ekonomiskt-kyrkliga. Lagutskottet hemställde i häröver avgivet utlåtande om avslag på motionen. Kyrkoherden vore efter utskottets mening onekligen den mest skickade att handhava ordförandeskapet å kyrkostämma, och någon olägenhet av denna ordning hade icke försports. Utskottet ansåg därför, att motionären icke förebragt något giltigt skäl för upphävande av kyrkoherdes självskrivenhet som ordförande. Utskottets hemställan bifölls av bägge kamrarna.

Först vid 1899 års riksdag upptogs frågan ånyo i en inom andra kammaren av herr J. Ericsson i Vallsta väckt motion, vari yrkades, att kyrkoherdes självskrivenhet som kyrkostämmoordförande skulle upphöra, men att kyrkoherde alltjämt skulle vara valbar till ordförande. Till stöd härför anfördes bland annat, att redan den omständigheten, att faktiskt fall förekommit, då den självskrivne ordföranden befunnits olämplig, vore skäl nog för en förändring. Lagutskottet avstyrkte motionen med åberopande av samma skäl som 1870 års lagutskott anförde, och kamrarna avslog densamma. En motion med enahanda innehåll som den sist-

nämnda väcktes av herr P. Olsson i Fläsbro vid 1902 års riksdag. Lagutskottet avstyrkte motionen, och kamrarna avslog densamma.

Vid 1904 års riksdag hemställde herr M. Mattsson i en inom andra kammaren väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om framläggande av förslag i syfte, att ordförande och vice ordförande i kyrkostämman skulle väljas av kyrkostämman på samma sätt som ordförande och vice ordförande i kommunalstämma av kommunalstämman. Såsom skäl för förslaget framhöll motionären särskilt svårigheten för kyrkoherden att bredvid sitt egentliga ämbetskall hava tid och krafter övriga för ett nöjaktigt skötande av ordförandekallet. Motionen avstyrktes av lagutskottet, som anförde, dels att kyrkoherden onekligen vore den, som det företrädesvis borde tillkomma att såsom ordförande i stämman leda förhandlingarna, dels ock att någon nämnvärd olägenhet av självskrivningen icke hade försports. Bägge kamrarna biföllo utskottets hemställan, andra kammaren med 111 röster mot 76, som avgåvos för motionen.

Samme motionär förnyade sitt förslag från år 1904 i en vid 1905 års riksdag inom andra kammaren väckt motion, med instämmande i motionens syfte av 14 ledamöter. Under framhållande av att kyrkostämman i själva verket har att handlägga ärenden av huvudsakligen samma innebörd som de vid kommunalstämmorna förekommande, påpekade motionären, att härur lätt kunde uppkomma det missförhållande, att kyrkoherde valdes ej så mycket med hänsyn till dugligheten i hans huvudsakliga kall utan fastmer på grund av hans kommunalmannaegenskaper. Då sådana skäl ej borde få bliva bestämmande för prästvalens utgång, vore en lagändring påkallad. Lagutskottet avstyrkte motionen. Efter utskottets mening kunde det ej bestridas, att i anseende till de ärenden, som tillhöra kyrkostämman, kyrkoherden eller den hans ämbete förvaltar är den, vilken företrädesvis bör såsom ordförande i stämman leda förhandlingarna. Då pastors ifrågavarande befogenhet utövas under tjänstemannaansvar, torde häruti ligga en väsentlig garanti mot missbruk av denna befogenhet. Även om en och annan prästman icke vore så lämplig att handhava ifrågavarande uppdrag, som önskligt kunde vara, vore detta icke av synnerligen stor betydelse i jämförelse med vikten därav, att principen av samverkan i den kyrkliga förvaltningen mellan kyrkostämman såsom representerande lekmännens deltagande i berörda förvaltning och pastoralvårdens innehavare bibehölles. Även om motionen icke avsåge att förhindra, att vederbörande prästman genom val sattes i tillfälle att utöva berörda befattning, kunde det dock befaras att, om

självskrivenheten upphävd, pastor till följd av de honom åliggande betydande ämbetsgöromålen icke ofta skulle befinnas villig att underkasta sig den med ett sådant uppdrag förenade möda.

Båda kamrarna biföllo utskottets avstyrkande hemställan, andra kammaren efter en längre överläggning med 69 röster mot 57, som tillföllo en vid utlåtandet fogad av herr Lindhagen m. fl. avgiven reservation i motionens syfte.

Vid 1912 års riksdag hemställde herr Widlund i en inom andra kammaren avgiven motion om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag i ändamål, att pastors självskrivnenhet såsom ordförande i kyrkostämma måtte upphöra. Konstitutionsutskottet tillstyrkte motionen och yttrade:

»Samhällsutvecklingen har, såsom motionären vid innevarande års riksdag påpekat, på senare tider alltmera frigjort sig från självskrivnenhetsgrundsatsen i fråga om allmänna värv och förtroendeposter. I den kommunala självstyrelsens princip ligger också en naturlig rätt för kommunens röstberättigade medlemmar att själva välja den ordförande, under vars ledning de skola överlägga och fatta beslut i kommunens angelägenheter, och denna rätt har varit den borgerliga kommunen tillerkänd alltsedan utfärdandet av kommunalförordningarna. Däremot har ordförandeuppdraget inom den kyrkliga kommunen ej beklätts genom val, utan har kyrkoherden varit självskrivnen därtill, ett förhållande som torde få anses vara en kvarleva från äldre tider, då sockenstämman i prästen hade sin naturliga talesman och representant. Den kommunala självstyrelsen, även inom den kyrkliga kommunen, har emellertid numera nått en sådan utveckling, och menige man hava ofta i så hög grad förvärvat vana att själva sköta kommunens angelägenheter, att tidpunkten nu torde vara inne för att tillerkänna den kyrkliga kommunen samma rätt att genom val utse sin ordförande, som den borgerliga kommunen redan äger.

Beskaffenheten av de ärenden, som det tillkommer kyrkostämman att handlägga, kräver icke med nödvändighet, att kyrkoherden där är ordförande. För utövande av ordförandeskapet i kyrkostämma erfordras nämligen enahanda betingelser, som för ledande av kommunala förhandlingar i allmänhet, i främsta rummet god uppfattning och vana vid allmänna angelägenheters handhavande, men ingalunda någon särskild yrkesutbildning, då de ärenden, som behandlas å kyrkostämma huvudsakligen äro att hänföra till folkskoleundervisningen samt den kyrkliga ekonomien

Såväl vid frågans tidigare behandling inom riksdagen, som i den förevarande motionen hava påpekats flere olägenheter, som kunna följa

av kyrkoherdes självskrivnenhet såsom kyrkostämmans ordförande. Det har sålunda inträffat, att kyrkoherden, ehuru väl han varit en duglig prästman, icke ägt tillräckliga kvalifikationer att leda stämmans förhandlingar, och då prästen utses till sitt ämbete för livstiden, kunna långvariga olägenheter för församlingen härur hava uppstått.

Kyrkoherden kan också genom de med ordförandeskapet förenade åliggandena se sig nödsakad att i större eller mindre mån åsidosätta sitt egentliga kall eller bringas in i meningsstrider, som gå utanför det kyrkliga livet, på ett sätt, som kan tänkas vara menligt för hans ställning till församlingen. Det synes också oskäligt, att en prästman med goda förutsättningar för sitt kall i övrigt skall, såsom någon gång lär inträffa, möta svårigheter att vinna befordran till kyrkobeställning, därför att han veterligen saknar färdighet att föra ordet i en beslutande församling.

Efter utskottets mening tala sålunda numera alldeles övervägande skäl för att ordförande i kyrkostämma utses genom val, varigenom församlingen finge tillfälle att giva det ifrågavarande uppdraget åt den, som befundes därtill bäst skickad. En lagändring i denna riktning innebär emellertid i intet avseende ett underkännande av prästerskapets verksamhet inom denna gren av den kommunala självstyrelsen, och utskottet hyser den uppfattningen, att, om kyrkoherden visat sig lämpad för uppdraget och önskar bibehålla detsamma, han jämväl kommer att i det stora flertalet fall utses till ordförande genom församlingens val.»

Utskottets hemställan bifölls av andra kammaren utan votering, men avslogs i den första med 56 röster mot 44.

*Utskottets
yttrande.*

I likhet med konstitutionsutskottet vid 1912 års riksdag anser utskottet övervägande skäl tala för att ordförande i kyrkostämma utses genom val, och utskottet kan förty tillstyrka en skrivelse till Kungl. Maj:t i den av herr Widlund väckta motionens syfte.

Utskottet anser sig emellertid böra påpeka, att sedan ärendet senast var föremål för riksdagens behandling, riksdagen uttalat sig i ett med föreliggande fråga mycket närbesläktat ämne, i det att den vid 1914 års förra riksdag avlät en skrivelse till Kungl. Maj:t med anledning av väckt motion angående utredning och förslag om rätt för församling att själv utse ordförande i skolråd. På konstitutionsutskottets yrkande gavs då åt skrivelsen den form, att riksdagen anhöll om utredning, under vilka förhållanden och förutsättningar församling må erhålla rätt att själv å kyrkostämma utse ordförande i skolrådet, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

I betraktande av de olika hänsyn, som jämväl vid den av motionären föreslagna förändringen möjligen böra tagas, och de svårigheter vid dess genomförande, som kunna vara att övervinna, får utskottet på det sätt tillstyrka bifall till herr Widlunds motion, att utskottet hemställer,

att riksdagen i anledning av herr Widlunds ifrågavarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, under vilka förhållanden och förutsättningar församling må erhålla rätt att själv utse ordförande i kyrkostämman, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan giva anledning.

Stockholm den 15 februari 1917.

På utskottets vägnar:

NILS EDÉN.

Reservationer:

dels av herrar *Clason, von Geijer, von Mentzer, von Bahr, Kunze* och *Räf*;

dels av herr *K. J. Ekman*, som anför:

»Enär det yrkande, motionen innehåller, enligt min uppfattning står i bestämd strid mot de grundsatser, på vilka vår kyrkoförfattning vilar, har jag icke kunnat biträda vare sig nämnda yrkande eller utskottets därav föranledda hemställan.»

dels av herr *Stadener*, som varit av skiljaktig mening med hänsyn till utskottets motivering och anför:

»Frågan om ordförandeskapet å kyrkostämman torde icke vara så lättlost som den i förstone kan förefalla. Den är icke att betrakta såsom enbart en lämplighetsfråga, till vilken lagstiftaren har att taga ståndpunkt efter uteslutande kommunala synpunkter. Den torde vara av ömtåligare

och mera djupgående art. Den berör nämligen kännbart ett icke oväsentligt led uti det nationella kyrkliga samfundets organisation.

Det är ingen tillfällighet, att ordförandeskapet å kyrkostämma tillkommit församlingens pastor. Visserligen råder inom den lutherska kyrkan ingen bundenhet till någon viss kyrkoförfattning, men till de grundsatser, vilka inom henne ända från hennes tidigaste historia vunnit burskap och hävd, måste helt säkert räknas uppfattningen, att kyrkoherde eller dennes prästerlige ersättare jämväl är församlingsföreståndare. Andra religiösa samfund hava tänkt annorlunda samt gjort församlingsföreståndarskapet ambulerande mellan präst och lekman eller undantagsvis till och med förbehållit det åt lekmännen. Men den lutherska kyrkan, för vilken lekmännens befogenhet att rådgöra och besluta uti kyrkans angelägenheter utgör en klar och obestridd grundsats, har vid sidan härom ansett, att församlingsföreståndarskapet ingår uti den prästerliga kallelsens uppgift, samt att den prästerliga utbildningen därför bör åsyfta jämväl utbildning till församlingsföreståndare. I överensstämmelse härmed åligger det församlingens pastor att vara ordförande i de institutioner, som handlägga församlingens angelägenheter. Om en rubbning av denna djupt grundade nationella och kyrkliga tradition befinner sig nödvändig och nyttig, så måste den i varje fall företagas med stor varsamhet. Detta torde kunna med desto mera eftertryck göras gällande som det numera, genom församlingens befogenhet att på ett avgörande sätt deltaga uti utseendet av församlingens pastor, är sörjt för att församlingsföreståndarskapet och den därmed förenade plikten att vara ordförande vid församlingens överläggningar komma att vila i händerna på den präst, församlingen själv därtill anser skickad.

Det skall emellertid icke förnekas, att icke städse endast kyrkliga ärenden blivit hänvisade till handläggning å de sammanträden, där präst varit självskriven ordförande. I äldre tider behandlades under prästs ordförandeskap å sockenstämma ärenden av borgerligt kommunal natur. Ännu hänföras till kyrkostämmas handläggning frågor, som angå skolväsendet. Det kan tvivelsutan göras gällande, att dessa frågor borde överföras till kommunalstämmas handläggning, så att endast kyrkliga angelägenheter fölle under kyrkostämmans avgörande. Det är icke uteslutet att yrkandet om upphörandet av pastors självskrivnenhet som ordförande å kyrkostämma i all synnerhet utgår från den meningen, att sagda självskrivnenhet icke kan anses vara utan vidare klar och befogad i fråga om handläggning av skolärenden. För befintligheten av en dylik mening synes bland annat tala den anhållan 1914 års förra riksdag gjort om

utredning, under vilka förhållanden och förutsättningar församling må erhålla rätt att själv utse ordförande i skolrådet. Även andra i senare tid vidtagna ändringar i organisationen av folkundervisningen i riket torde vara av beskaffenhet att göra genomförbart ett eventuellt förslag om överförande av skolärendena från kyrkostämma till kommunalstämma. Den betydelsefulla begränsning av kyrkostämmas befogenhet, som kan vara att i nämnda hänseende förvänta, gör i sin mån nödvändigt att förfara med varsamhet i fråga om kyrkostämmans organisation.

Vid en närmare undersökning torde dessutom svårigheter av flera slag komma till synes i fråga om förändring av ordförandeskapet å kyrkostämma. I sådana annex- och kapellförsamlingar, där ingen präst är bosatt, skulle församlingen, även om den önskade att förvärva till kyrkostämмоordförande en i församlingen tjänstgörande prästman, vara förvägrad denna möjlighet, därest val av ordförande skall ske inom ramen av den valbarhet, som i gällande kommunallagstiftning medges. I sådan församling, där tjänstgörande pastor icke äger rösträtt, torde han icke heller enligt nuvarande lagstiftning ens äga yttranderätt å kyrkostämma, därest han icke är kyrkostämmans ordförande. Särskilda bestämmelser torde, därest i ett pastorat med flera församlingar kyrkostämmorna själva utse sina ordföranden, erfordras angående ordförandeskapet å pastoratsstämma, som är gemensam för två eller flera av pastoratets församlingar. Även den genom val utsedda kyrkostämмоordföranden torde med nödvändighet bliva med hänsyn till sin förvaltning underkastad den granskning, som visitation av biskop eller dennes ställföreträdare innebär. Detta subordinationsförhållande vållar ingen svårighet, så länge kyrkostämmans ordförande är prästman, som handlar under tjänsteplikt och tjänsteansvar, men svårigheter kunna utan tvivel uppstå, därest ordförandeskapet uppdrages åt annan person, som icke har tjänsteplikt eller tjänsteansvar. Enligt kyrkostämmoförordningen skola ärenden, som å kyrkostämma till avgörande företagas, vara vederbörligen beredda. I allmänhet sker denna beredning i kyrkoråd eller skolråd. Så länge ordförandeskapet i dessa korporationer åligger den person som tjänstgör såsom kyrkostämmans ordförande, låter sig sagda beredning utan större svårighet verkställa. Mera omgång föränledes givetvis, därest det gemensamma ordförandeskapet uppdelas. Likaså ökas genom val av kyrkostämмоordförande antalet sådana funktionärer till det dubbla eller än mera mot det nuvarande, vilket i sin mån återverkar på det expeditionella arbetet hos centrala verk, länsstyrelser, domkapitel m. fl. Jämte dessa förhållanden torde även andra finnas, vilka göra det tillrådligt att, innan ändring sker i fråga om ord-

förändskapet å kyrkostämman, underkasta denna fråga en noggrann utredning.

Då emellertid onekligen fall förekomma, i vilka det på grund av tjänsteinnehavarens ålder, ohälsa, eventuella lynnesfel eller alltför stora arbetsbördor kan vara nödvändigt och nyttigt, att ordförändskapet å kyrkostämman uppdrages åt annan person än församlingens pastor, och då dessutom det icke kan anses uteslutet att i vissa och möjligen icke få fall församlingens pastor själv åstundar att bliva fritagen uppdraget att vara kyrkostämmans ordförande, har jag, under framhållande av vikten att ovan av mig anförda synpunkter under utredningen behjärtas, icke velat motsätta mig utskottets hemställan om utredning.»

dels ock av herr *Beckman* i Linköping, som instämt med herr Stadener.
